

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE
ZNANOSTI
Izvanredni studij bibliotekarstva
2014./2015.

DOMAGOJ ĆORIĆ

**BIBLIOBUSNA SLUŽBA KAO VAŽAN ČIMBENIK U
SUSTAVU KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA :
KOMUNIKACIJSKO-INFORMACIJSKI ASPEKTI**

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc Ana Barbarić

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	3
SUMMARY	3
UVOD	4
1. NARODNA KNJIŽNICA : SLUŽBE I USLUGE	4
2. POKRETNE KNJIŽNICE.....	6
3. KRATAK PREGLED RAZVOJA POKRETNIH KNJIŽNICA U HRVATSKOJ.....	9
3.1. Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar.....	9
3.2. Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec.....	10
3.3. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac.....	10
3.4. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica.....	11
3.5. Gradska knjižnica Rijeka.....	11
3.6. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek.....	11
3.7. Gradska knjižnica Zadar.....	11
3.8. Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci.....	12
3.9. Knjižnice grada Zagreba	12
4. BIBLIOBUSNA SLUŽBA KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA	12
4.1. POVIJEST ZAGREBAČKE BIBLIOBUSNE SLUŽBE.....	12
4.2. BIBLIOBUSNA SLUŽBA DANAS.....	14
4.3. RAD S KORISNICIMA: KOMUNIKACIJSKO-INFORMACIJSKI ASPEKTI.....	15
4.4. POSEBNOSTI BIBLIOBUSNE SLUŽBE	17
4.5. BUDUĆNOST ZAGREBAČKOG BIBLIOBUSA.....	19
ZAKLJUČAK	20
LITERATURA.....	21
PRILOZI.....	23
Prilog 1. Popis stajališta Bibliobusne službe Knjižnica grada Zagreba	23

*„Imamo putujuću knjižnicu“, priopćila je kraljica
svome suprugu te večeri. „Dolazi svake srijede.“*

„Sjajno. Čudima nikad kraja.“

ALAN BENNET,

„Suverena čitateljica“

SAŽETAK

Bibliobusna služba Knjižnica grada Zagreba već desetljećima približava knjižnične usluge korisnicima na stajalištima u gradskim, prigradskim i ruralnim područjima grada Zagreba i Zagrebačke županije. U središtu njena djelovanja oduvijek je bio pojedinac sa svim svojim potrebama. U mnogim prigradskim i seoskim naseljima, bibliobus je okosnica društvene interakcije i aktivnosti, mjesto za druženje, komunikaciju i izmjenu iskustava. Dva zagrebačka bibliobusa nude širok spektar knjižne i neknjižne građe u skladu s osebujnim i raznorodnim potrebama svojih korisnika. Posade bibliobusa susretljive su, te informacijski dobro potkovane i uvijek spremne produžiti i koji kilometar dalje ne bi li svojem članstvu osigurale točnu, brzu i primjerenu informaciju.

Ključne riječi: bibliobusna služba, bibliobus, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, Zagrebačka županija, urbano, ruralno, korisnik, interakcija, komunikacija, informacija.

SUMMARY

The Zagreb Bookmobile brings the library service to the heart of the local suburban and rural community, covering the area of the City of Zagreb, as well as of the Zagreb County. It places a high priority on answering the needs of the individual. In many villages, the Bookmobile is a hub for social interaction and activity, providing a meeting place for friends and neighbours alike. The Services carry a comprehensive range of reading material, tailored very much to the users' needs. The Mobile Library crews are friendly and knowledgeable and will go that extra mile to provide you with excellent customer service.

Key words: Mobile Library Service, Bookmobile, Zagreb city Libraries, City of Zagreb, Zagreb County, urban, rural, user, interaction, communication, information.

UVOD

Svrha ovog diplomskog rada je definirati pokretne knjižnice u sustavu narodnih knjižnica, s kratkim prikazom razvoja službe u hrvatskim okvirima. Navedene su temeljne odrednice i posebnosti ovog oblika knjižničnog djelovanja u lokalnoj zajednici. Poseban naglasak stavljen je na specifičnosti razvoja Bibliobusne službe u sustavu Knjižnica grada Zagreba. Rad daje kratki prikaz povijesnog razvoja pokretnog knjižničarstva u Zagrebu i Zagrebačkoj županiji s posebnim osvrtom na sadašnju situaciju. Velika pažnja posvećena je ulozi bibliobusa kao informativno-kulturnog promotora u prigradskim i ruralnim naseljima. Kao iznimno važan segment djelovanja Bibliobusne službe ističu se informacijsko-komunikacijski aspekti rada s korisnicima. Ključ uspješnosti djelovanja Bibliobusne službe grada Zagreba leži u osluškivanju korisničkih potreba i ulaganju u što kvalitetniju izobrazbu svojih djelatnika.

1. NARODNA KNJIŽNICA : SLUŽBE I USLUGE

Prema UNESCO-vom Manifestu za narodne knjižnice „narodna je knjižnica mjesno obavijesno središte, koje svojim korisnicima omogućuje neposredan pristup svim vrstama znanja i obavijesti.“¹ Po toj definiciji, primarna zadaća knjižnica je osigurati slobodan pristup znanju, informacijama i mogućnosti cjeloživotnog obrazovanja preko niza svojih službi i aktivnosti. Sve usluge narodne knjižnice morale bi biti jednako dostupne svim društvenim kategorijama, bez obzira na rasne, vjerske, spolne, imovinske i ostale razlike. Posebne se službe i građa moraju osigurati za one korisnike koji se iz bilo kojeg razloga ne mogu služiti redovitim uslugama i gradom, na primjer za pripadnike jezičnih manjina, osobe s tjelesnim oštećenjima, bolesnike u bolnicama ili zatvorenike. UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice navodi ključne zadaće narodnih knjižnica:

1. „stvaranje i jačanje čitalačkih navika kod djece od rane dobi;
2. podupiranje osobnog obrazovanja za koje se odlučuje pojedinac, kao i formalnog obrazovanja na svim razinama;
3. stvaranje mogućnosti za osobni kreativni razvoj;
4. poticanje mašte i kreativnosti djece i mladih ljudi;
5. promicanje svijesti o kulturnom naslijeđu, uvažavanju umjetnosti, znanstvenih postignuća i inovacija;

¹ UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37(1994), str. 251-254. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm (14.12.2014.)

6. osiguranje pristupa kulturnim izvedbama svih izvođačkih umjetnosti;
7. gajenje dijaloga među kulturama i zastupanje kulturnih različitosti;
8. podupiranje usmene tradicije;
9. osiguranje pristupa građana svim vrstama obavijesti o svojoj zajednici;
10. pružanje primjerenih obavijesnih službi mjesnim poduzećima, udrugama i interesnim skupinama;
11. olakšavanje razvitka obavijesnih vještina i kompjuterske pismenosti;
12. podupiranje i sudjelovanje u programima razvijanja pismenosti namijenjenima svim dobnim skupinama i iniciranje takvih programa, kad je potrebno. „²

Dakle, svrha narodnih knjižnica je osigurati pristup znanju u svim oblicima i inzistirati na poticanju svih vidova formalnog i neformalnog obrazovanja, s naglaskom na razvoju kreativnih dimenzija osobnosti. Iznimno važan aspekt knjižničkog djelovanja predstavlja stavljanje naglaska na rad s djecom i mladima. Važna je i uloga knjižnice kao subjekta u kreiranju i očuvanju nacionalnog identiteta. Osim toga, narodna knjižnica mora djelovati i na dobrobit svih etičkih i ostalih manjinskih zajednica u društvu, jer one svojim posebnostima obogaćuju zajednicu i doprinose sveopćoj toleranciji i uvažavanju.

Knjižnice se u svojim poslanjima moraju voditi određenim načelima koja su također definirana u Manifestu za narodne knjižnice. Potrebno je oblikovati jasnu politiku, definirati ciljeve, prvenstva i službe vezane uz potrebe mjesne sredine. Narodna se knjižnica mora organizirati djelotvorno i mora održavati stručnu razinu poslovanja. Mora se osigurati suradnja s odgovarajućim suradnicima, na primjer, korisničkim skupinama i drugim stručnjacima na mjesnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Službe moraju biti fizički pristupačne svim članovima zajednice. To zahtijeva prikladno smještene knjižnične zgrade, dobre prostore za čitanje i studij, odgovarajuću tehnologiju i dovoljno dugo i prikladno radno vrijeme za korisnike. To također podrazumijeva vanjske službe za korisnike koji ne mogu doći u knjižnicu. Knjižnične se službe moraju prilagoditi različitim potrebama zajednica u seoskim i gradskim područjima. Knjižničar je djelatni posrednik između korisnika i građe. Stručno obrazovanje i trajna izobrazba knjižničara prijeko su potrebni za osiguranje primjerenih službi. Moraju se osigurati programi za korisnike koji ne mogu doći u knjižnicu i

² UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37(1994), str. 251-254. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm (14.12.2014.)

programi za izobrazbu korisnika, kako bi se korisnicima omogućilo iskorištavanje službi i grade u cijelosti.³

Narodne knjižnice organiziraju različita zbivanja (književne susrete, izložbe, predstavljanja sl.) i osmišljavaju tematske prikaze, s glavnim ciljem da informaciju učine univerzalno dostupnom. Knjižnica, prema svome poslanju, nikada ne bi smjela biti hermetična ili u bilo kojem drugom smislu isključiva ustanova, već uvijek i u svim okolnostima zadržati otvorenost prema svim vrstama utjecaja. Nadalje, narodna knjižnica i fizički mora biti integrirana u fizičko tkivo lokalne zajednice, što znači da bi se knjižnični objekti trebali arhitektonski i urbano približiti ostalim sadržajima istog profila (kazališta, kina i sl.). Kako bi knjižnica uspješno funkcionirala i pravodobno pribavljala knjižnu i ostalu građu, valja kvalitetno i dugoročno osmisliti politiku infrastrukture funkcioniranja. Pritom nikako ne valja zanemariti ni ulaganje u stručno osposobljavanje osoblja, na čijem obrazovanju valja stalno i ustrajno djelovati. Važan aspekt razvitka knjižnične djelatnosti čini i sposobnost prilagođavanja narodnih knjižnica uvjetima života u 21. stoljeću, s naglaskom na novim medijima i načinima komuniciranja.

2. POKRETNE KNJIŽNICE

Da bi narodna knjižnica ispunila svoje zadaće i svrhu, u razvojnim politikama naglasak uvijek treba biti na službama i uslugama. Pri zadovoljavanju potreba svojih korisnika, knjižnice osiguravaju niz službi i usluga od kojih će neke biti najdjelotvornije pružene u zgradi knjižnice. No postoji niz okolnosti u kojima će djelatnost narodnih knjižnica izaći iz okvira stacionirane knjižnice. Narodne knjižnice politiku kreiraju prema načelima koja polaze od službi i usluga, a ne nužno od zgrade knjižnice. Primjerice, za pružanje knjižničnih i informacijskih usluga ljudima s tjelesnim ili osjetilnim invaliditetom, onima kojima je zbog nedostatka javnog prijevoza onemogućen dolazak u stacioniranu knjižnicu, rijetko naseljenim područjima i sl. koriste se različita prijevozna sredstva. Upravo tome služe pokretne knjižnice koje osiguravaju svima pristup službama u njihovim domovima ili na radnim mjestima bez obzira na okolnosti.

Kako bi u potpunosti shvatili ulogu i važnost djelovanja pokretnih knjižnica u sastavu narodnih knjižnica, valja razjasniti značenje samog tog pojma. Prema Standardima za narodne knjižnice „bibliobus je pokretna knjižnica koja ima osoblje i opremu što omogućuje pružanje knjižnične usluge na razini odgovarajućeg knjižničkog stacionara, prema članku 14.

³ Usp. UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37(1994), str. 251-254. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm (14.12.2014.)

Standarda za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, a smještena je u vozilu - kombi, autobus, tegljač s prikolicom i sl., te svojom pokretljivošću omogućuje da se istim fondom i osobljem služi više međusobno udaljenih područja u istom danu.“⁴ Dakle, bibliobus je vozilo na autobusnom ili kamionskom podvozju, namjenski građeno i opremljeno za smještaj, prijevoz i posudbu knjižnične građe uz stručnu pomoć knjižničara.

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice navode da je bibliobus „naziv za suvremeni pokretni knjižnični centar, obično opremljen s najnovijom zbirkom knjiga, pristupom internetu, specijaliziranim bazama podataka i audiovizualnom opremom namijenjenom obrazovanju i kulturnim priredbama u zajednici. Pokretna knjižnica omogućava stanovnicima udaljenih ruralnih područja pristup informacijskim i obrazovnim uslugama, pomažući tako u prevladavanju digitalnog jaza.“⁵

Hrvatsko knjižničarsko društvo objavilo je 2011. godine Smjernice za pokretne knjižnice. Prijevod je to IFLA-inog proširenog izdanja Mobile Library Guidelines, objavljenog 2010. godine. Smjernice za pokretne knjižnice navode da „naziv pokretna knjižnica uglavnom koriste britanski/australski knjižničari. Koriste ga kako bi opisali motorno vozilo koje prenosi knjižničnu građu. ... Svaka knjižnična usluga koja nije stacionirana na jednom mjestu pripada kategoriji pokretnih knjižnica.“⁶ Pokretna knjižnica je zapravo zbirka građe, knjižne i neknjižne, koja boravi određeno vrijeme na nekom mjestu (ustanovi, školi, poduzeću,...).

Cilj bibliobusne službe je

- promicanje znanja i kulture,
- dostupnost informacijama, znanju i zabavi,
- razvoj kulture čitanja
- stvaranje čitalačkih navika kod korisnika bez obzira na udaljenost, socijalni položaj i imovinsku situaciju korisnika.⁷

Pokretna knjižnica je ustrojbeno jedinica narodne knjižnice i dio knjižnične mreže županije, grada ili općine. Za uspostavljanje i razvijanje knjižničnih službi može biti nadležna bilo koja razina vlasti, od nacionalne do lokalne, što ovisi o ustroju pojedine zemlje i zakonodavstvu koje se odnosi na prenošenje zadaća vlasti. Budući da su knjižnične usluge

⁴ Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, 58(1999). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (14.12.2004.)

⁵ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 25.

⁶ Smjernice za pokretne knjižnice / prerađeno izdanje priredila radna skupina IFLA-ine Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Ianom Stringerom ; [s engleskog prevela Sanja Kovačević]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 11.

⁷ Bibliobus. // Wikipedia. Dostupno na: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Bibliobus> (12.11.2014.)

javno dobro koje korisnicima pruža bez naplate, prirez je osiguran iz poreza i ostalih davanja, ovisno o tome koja je razina vlasti nadležna za financiranje.

Nadalje, Smjernice za pokretne knjižnice navode vrste knjižničnih usluga koje pružaju pokretne knjižnice:

1. Pokretne knjižnice uz stacionarne knjižnice
2. Samostalne pokretne knjižnice
3. Specijalizirane pokretne knjižnice
 - 3.1. Usluge za djecu
 - 3.2. Usluge u školama
 - 3.3. Usluge za slabije pokretne osobe
 - 3.4. IT – vozilo
 - 3.5. Pokretne knjižnice za umirovljenička naselja
 - 3.6. Pokretne knjižnice za učenje i pisanje domaćih zadaća
 - 3.7. Ostale specijalizirane usluge.⁸

Pokretne knjižnice osnivaju se zbog pokrivanja knjižničnom uslugom mjesta udaljenih od većih središta i tamo gdje zbog male gustoće naseljenosti nije isplativo osnivati stacioniranu knjižnicu. Osnovno obilježje i prednost pokretne knjižnice je mogućnost da istim fondom, osobljem i opremom pruža knjižnične usluge stanovništvu na međusobno udaljenim područjima. Bibliobusna služba je namijenjena svim osobama kojima je iz bilo kojega razloga onemogućen dolazak u knjižnicu, npr. stanovnicima sela i zaselaka, djeci koja žive u ruralnim područjima, starijima i nemoćnim osobama, osobama koje rade u udaljenim industrijskim zonama i sl. Ona je vrlo često i prvi i jedini oblik knjižnične djelatnosti dostupan stanovništvu u njihovim mjestima boravka. U Hrvatskoj postoje samo pokretne knjižnice koje se osnivaju uz stacionarne knjižnice te ne postoji pokretna knjižnica koja je specijalizirana za jednu vrstu usluge. Sve bibliobusne službe svoje usluge kreiraju i provode za sve vrste korisnika.

Ukupno djeluje deset službi pokretnih knjižnica, s dvanaest bibliobusa. Pokretne knjižnice uspostavljene su u 10 županija (od ukupno njih 20) te na području grada Zagreba. Devet bibliobusnih službi djeluje pri županijskim matičnim knjižnicama : Bjelovar, Čakovec, Karlovac, Koprivnica, Osijek, Rijeka, Vinkovci, Zadar i Zagreb. Samo jedna služba djeluje u

⁸ Smjernice za pokretne knjižnice / prerađeno izdanje priredila radna skupina IFLA-ine Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Ianom Stringerom ; [s engleskog prevela Sanja Kovačević]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 13-15.

okviru manje gradske knjižnice, to je bibliobusna služba u Križevcima, koja jedina ima bibliokombi.⁹

3. KRATAK PREGLED RAZVOJA POKRETNIH KNJIŽNICA U HRVATSKOJ

Pokretne knjižnice u Hrvatskoj bilježe početak svog djelovanja početkom 20. stoljeća. Bilo je to vrijeme kada u prigradskim naseljima hrvatskih gradova raste broj obrazovanog stanovništva sa sve izraženijom kulturom čitanja. Zanimljivo je da se kao začetak pokretnog knjižničarstva u Hrvatskoj uzima podatak da su u Karlovcu, 1911. godine, knjige u drvenim sanducima konjskom zapregom bile odvožene do bolje stojećih prigradskih naselja, kao što su Mostanje i Švarč¹⁰. Podatak ima posebnu povijesnu i sociološku težinu jer svjedoči o vremenima kada kultura čitanja postaje dostupna i ruralnom, seljačkom življu.

Međutim, pokretne knjižnice u Hrvatskoj svoj pravi procvat doživljavaju tek nakon Drugog svjetskog rata, kada još prilično neorganiziran prijevoz knjižnične građe u sanducima postaje način zadovoljenja kulturnih potreba stanovnika Osijeka, Vinkovaca, Bjelovara, Rijeke, itd.

Osobit zamah, ideja o potrebi razvitka pokretnih knjižnica u Hrvatskoj dobiva 60-tih godina dvadesetog stoljeća. Primjerice, godine 1964., s radom započinje bibliokombi u Karlovcu, nastavljajući tako svoju pionirsku tradiciju s početka istog stoljeća. Već 1969. godine, na put kreće i prvi bibliobus Gradske biblioteke Rijeka. To zapravo možemo smatrati pravim početkom pokretnog knjižničarstva u Hrvatskoj.

U nastavku donosimo kratak pregled osnivanja bibliobusnih službi u Hrvatskoj od 60-tih godina 20. stoljeća do danas, s posebnim naglaskom na Bibliobusnu službu Knjižnica grada Zagreba.

3.1. Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar

⁹ Usp. Črnjar, Lj. Pokretne knjižnice u Hrvatskoj : pogled iz prošlosti u budućnost. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 21.

¹⁰ Vojnović, N.; Solomun, N. Pokretna knjižnica i bibliobusna služba Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 56.

Pokretna knjižnica u Bjelovaru ima tradiciju već od šezdesetih godina, kada se na različite načine knjige dostavljaju u bolnicu, poduzeća i škole. Godine 1968. počelo se s izdvajanjem fonda i vođenjem posebne knjige inventara. Nedugo zatim nabavljeno je i novo vozilo (kombi), koje je služilo kao pokretna knjižnica. Ubrzo raste broj svezaka u fondu, broj stajališta se povećava, a pravi napredak slijedi nakon 1980. godine, kada je nabavljen novi bibliobus koji je i danas u upotrebi. Fond pokretne knjižnice je 10.000 knjiga (u bibliobusu oko 2.000 knjiga). Bibliobus obilazi 40 stajališta na rubnim dijelovima grada, udaljena naselja te škole i poduzeća koja nemaju knjižnicu.¹¹

3.2. Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec

Bibliobusna služba u Međimurju djeluje od 1979. godine kao odjel Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec. Od 1998. godine, osnivačem Knjižnice postao je grad Čakovec, a osnivačem Bibliobusne službe postala je Županija. Do prosinca 2003. godine, kada je uz sufinanciranje Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Međimurske županije nabavljen novi bibliobus, županijsku knjižničnu mrežu činile su tri gradske knjižnice (Čakovec, Mursko Središće, Prelog) i tri općinske knjižnice (Goričan, Kotoriba, Šenkovec) te 11 bibliobusnih postaja u općinama te tri postaje u čakovečkim poduzećima. Kupnjom novog vozila dobio se veći prostor u samoj unutrašnjosti bibliobusa (smještaj 4.000 svezaka), u dvotjedni raspored uvedeno je još 8 općina, nakon čega knjižnična djelatnost obuhvaća većinu općina u Županiji. Danas novi bibliobus sa suvremenom opremom obilazi 25 postaja u Međimurju.¹²

3.3. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Prva pokretna knjižnica u Hrvatskoj organizirana je 1911. godine u Gradskoj knjižnici u Karlovcu, kada se u okolna sela (Mekušje, Švarča) knjige odvoze u drvenim sanducima. Danas novi bibliobus (nabavljen 2003. godine) s oko 4.000 knjiga i suvremenom opremom (TV, DVD, prijenosno računalo) obilazi 34 stajališta u Karlovcu i okolici.¹³

¹¹ Usp. Pejić, I.; Prohaska, Ž. Bibliobusna služba Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 31.-44.

¹² Usp. Kraljić, D. Lokalne pokretne knjižnice i bibliobusna služba knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 45.-51.

¹³ Usp. Vojnović, N.; Solomun, N. Pokretna knjižnica i bibliobusna služba Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 53-64.

3.4. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica

Putujuća knjižnica – bibliobus – djeluje u sklopu Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ u Koprivnici od 1979. godine. Radni vijek prvog koprivničkog bibliobusa trajao je od 1979. Do 2003. godine. Novi bibliobus nabavljen je 2004. godine. Bibliobus osigurava knjižničnu uslugu štíćenícima raznih ustanova, poput Doma za stare i nemoćne, zaposlenicima poduzeća udaljenih od središta grada, invalidnim osobama i svima onima kojima je zbog različitih razloga otežan dolazak u knjižnicu.¹⁴

3.5. Gradska knjižnica Rijeka

Gradski bibliobus, započeo s radom 1969. godine, organiziran je kao pokretna knjižnica za djecu i odrasle. Obilazi naselja u gradu Rijeci koja nemaju knjižnični ogranak na svom području. Županijski bibliobus započeo je s radom 16. studenog 2004. godine kao zajednički projekt Gradske knjižnice Rijeka i Primorsko-goranske županije. Pokretna knjižnica za djecu i odrasle obilazi područja Gorskog Kotara te nekoliko naselja u općini Metulji.¹⁵

3.6. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

Bibliobusno vozilo nabavljeno je donacijom Nizozemske Zaklade Balkan Peace Project Harlem za ratom stradala područja. Osječki bibliobus obilazi šest postaja u prigradskim naseljima, a posjeduje fond od oko 4.000 jedinica knjižne i neknjižne građe. Korisnicima je također omogućen pristup medijima kao što su TV, DVD, računala te Internet.¹⁶

3.7. Gradska knjižnica Zadar

Dok je pokretna knjižnična usluga u kontinentalnom dijelu RH dio knjižničarske tradicije, na zadarskom području je dugi niz godina bila prisutna tek u planovima Gradske knjižnice Zadar. Tek sredstvima dobivenim iz predpristupnih fondova Europske unije u Zadru

¹⁴ Usp. Vugrinec, Lj. Bibliobusna služba Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 65-77.

¹⁵ Usp. Črnjar, Lj. Bibliobusna služba Gradske knjižnice Rijeka. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 97-106.

¹⁶ Usp. Krpeljević, Lj.; Grošelj, A. Pokretne knjižnice u Osječko-baranjskoj županiji. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 87-97.

se ostvaruje ideja pokretne knjižnice. Od 24 stajališta u prvoj godini rada bibliobusa, broj stajališta narastao je tako na 34 u 2010.¹⁷

3.8. Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci

Šezdesetih godina prošlog stoljeća kovčezi s knjigama u vinkovačkom fijakeru bili su u Vinkovcima prva preteča današnje pokretne knjižnice, a knjige su tako dopremene prvenstveno radnicima u poduzećima. 1992. godine Gradska knjižnica dobiva na poklon od grada Beča bibliobus kako bi mogla obnoviti svoju djelatnost nakon pretrpljenih ratnih razaranja. Suvremena pokretna knjižnica u pravom smislu riječi zaživjela je u Vinkovcima tek petnaestak godina nakon toga, nabavom današnjeg bibliobusa. Novi, suvremeni bibliobus započeo je svoju misiju 2006. godine.¹⁸

3.9. Knjižnice grada Zagreba

Što se pak glavnog grada Zagreba tiče, godine 1976. kreće s radom gradska Bibliobusna služba, s prvim namjenskim i prema tadašnjim standardima, u potpunosti opremljenim vozilom. U nastavku rada, bit će prikazan rad Bibliobusne službe Knjižnica grada Zagreba.

4. BIBLIOBUSNA SLUŽBA KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA

Bibliobusna služba Knjižnica grada Zagreba djeluje već preko 35 godina, pokrivajući područje grada Zagreba i Zagrebačke županije. Ona je tek jedna u nizu sastavnica od četrdeset knjižnica koje sačinjavaju mrežu narodnih knjižnica u gradu Zagrebu što, jednostavnim rječnikom rečeno, znači da posjedovanje jedinstvene članske iskaznice omogućava svakom korisniku korištenje usluga svih umreženih knjižnica.

4.1. POVIJEST ZAGREBAČKE BIBLIOBUSNE SLUŽBE

Zagrebačka Bibliobusna služba osnovana je 1976. godine. Cilj je bio približiti knjižnične usluge stanovnicima udaljenih gradskih četvrti koje tada još nisu imale

¹⁷ Usp. Radman, N. Bibliobusna služba Gradske knjižnice Zadar. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Biščan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 117-128.

¹⁸ Usp. Ladan, K. Bibliobusna služba Vukovarsko-srijemske županije. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Biščan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 107-116.

stacioniranih knjižnica. Prvo vozilo TAM 150-A11KN izrađeno u Mariboru, krenulo je na put zagrebačkim ulicama 23.11.1976. godine. Dužine 1.032,5 cm, širine 248 cm i visine 312 cm, predstavljalo je, u skladu s tadašnjim standardima, suvremeni bibliobus. Prvi bibliobus bio je usmjeren na dva značajna područja djelovanja: tzv. „bijela područja“ (gradske četvrti bez knjižnica) te radne organizacije koje u to vrijeme vode brigu o kulturnom boljitku radnika. Prvu posadu činili su: Davorka Bastić (voditeljica službe i informator, današnja ravnateljica Knjižnica grada Zagreba), Nada Petrinec (knjižnični manipulant) i Tomo Valjak (vozač). Početni fond građe iznosio je 12.000 primjeraka. Podaci o članstvu i uslugama uistinu su bili impresivni. Ubrzo je na oko 20 stajališta fond oko 60.000 primjeraka posuđivalo 3.000 korisnika. Bibliobus je od samog svog začetka uživao veliko povjerenje i simpatije Zagrepčana.

Nakon dvije godine, u Bibliobusnu službu se uvodi i druga smjena, otvara se 16 novih stajališta te se zapošljavaju još tri djelatnika. Bibliobusna djelatnost ne uključuje samo rad sa strankama, već i uključivanje u niz stručnih aktivnosti. U razdoblju od 1979.-1984. Bibliobusna služba postaje članom IFLA-inog Okruglog stola za pokretne knjižnice. Međunarodni Okrugli stol IFLA-e o pokretnim knjižnicama, uz međunarodno sudjelovanje velikog broje renomiranih stručnjaka, održan je 1984. godine. Godine 1979. broj članova i dalje raste pa služba broji 7.200 članova koji posuđuju 12.8000 svezaka na 39 stajališta. U to vrijeme grad Zagreb se nezaustavljivo i ubrzano širi, tako da se javlja i potreba za novim vozilom. Novi bibliobus nabavljen je 1980. godine te odmah počinje voziti na 23 nova stajališta. Sljedeće 1981. godine otvara se druga smjena pa služba poprima moderne karakteristike s dva vozila, četiri smjene i 13 zaposlenika.

Godine 1985. knjižni se fond gotovo utrostručio i iznosi 39.459 svezaka, a broj stajališta porastao je na 77. Članstvo je poraslo na 11.632 korisnika, a posudba 192.324 svezaka. Zbog dotrajalosti, 1990. godine bilo je nužno zamijeniti prvo vozilo, a 1995. i drugo. Cijelo to vrijeme bibliobusi kontinuirano obilaze sva stajališta. Čak i u vrijeme Domovinskog rata, i to ona na prvoj liniji bojišnice (Pokupsko). Devedesete godine prošlog stoljeća bilježe niz promjena na ekonomskom i političkom planu. Gase se velika, do tada uspješna poduzeća: Prvomajska, Šavrić, Chromos, Rade Končar, Jedinstvo, itd. U ostalim poduzećima uvodi se novi režim rada. Radnicima je sve teže napustiti radno mjesto kako bi posjetili bibliobus. Sve ovo unosi i promijene u rad Bibliobusne službe, koja svoj rad sve više preusmjerava na novo izgrađena i prigradska naselja. Godine 1995. knjižni fond iznosi 46.635 svezaka, stajališta je i dalje 77, a članova 7.942. Situacija s članstvom donekle se popravlja 1999. godine, kada je

upisano 11.560 korisnika, zahvaljujući naglom razvoju novih gradskih naselja kao što su Srednjaci, Središće, Vrbani, Siget i Retkovec.

I konačno, 2009. godine stanje knjižnog fonda iznosi 65.257 svezaka, upisano je 4.450 članova, koji posuđuju 117.946 svezaka knjižne građe. Unatoč kvalitetnoj nabavi, rad na terenu postaje sve teži. Naime, vozilo staro 19 godina, sve češće se kviri, rezervnih dijelova nema, a popravci su skupi i dugotrajni. Kako bi ipak udovoljili svim zahtjevima korisnika Knjižnice grada Zagreba donose odluku, uz odobrenje grada Zagreba, o kupnji novog vozila. Vozilo je u cijelosti izrađeno u Hrvatskoj, a kapacitet mu je 4.000 svezaka knjiga. Suvremeno je opremljeno i klimatizirano. Novi bibliobus, na oduševljenje svih članova, na put kreće 14. ožujka 2011.¹⁹

4.2. BIBLIOBUSNA SLUŽBA DANAS

Bibliobusna služba Knjižnica grada Zagreba još uvijek, nažalost, nije riješila pitanje svog smještaja, privremeno za svoje potrebe koristi prostore knjižnice Voltino. Situacija je nepovoljna jer uvjeti smještaja nikako ne odgovaraju zahtjevima službe, niti zbrinjavanju njenog knjižnog fonda, koji je iznimno vrijedan jer sadrži oko 67.500 svezaka knjiga, od čega oko 36.000 svezaka beletristike, 12.300 svezaka znanstvene, 18.600 svezaka dječje literature i oko 540 svezaka priručne građe. Osnovno pravilo prilikom nabave novih jedinica građe u bibliobusu oduvijek su bile potrebe korisnika. Upravo iz tog razloga, police bibliobusa redovno su popunjene recentnim naslovima iz svih područja ljudske djelatnosti i baš zato korisnici iznimno cijene ovu vrstu knjižnične usluge. Stajališta pokrivaju područje tri grada: Zagreba, Zaprešića i Velike Gorice, te deset općina: Bistra, Dubravica, Jakovlje, Klinča Sela, Kravarsko, Luka, Marija Gorica, Pokupsko, Pušća i Stupnik (vidjeti Sliku 1). Popis svih stajališta koje Bibliobusna služba posjećuje naveden je u Prilogu 1.

¹⁹ Usp. Pugelnik, Đ. Bibliobusna služba Knjižnica grada Zagreba. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 129-137.

Slika 1. Stajališta Bibliobusne službe Knjižnica grada Zagreba na karti grada Zagreba

U Bibliobusnoj službi trenutno je uposleno 13 djelatnika: voditeljica smjene, četiri knjižničara informatora, četiri pomoćna knjižničara i četiri vozača, koji funkcioniraju kao četiri bibliobusne posade u dva bibliobusna vozila. Rad službe organiziran je u dvije smjene, pet radnih dana od 9-19 sati sa strankama, te svaka subota od 9-14 sati. Ponedjeljak je interni dan namijenjen za popravke i čišćenje bibliobusa te tehničku obradu knjiga. Služba funkcionira kao i stacionirane knjižnice unutar KGZ-a. Bibliobusna služba ima vlastitu nabavu i obradu knjižne građe, što uvelike pridonosi aktualnosti fonda.

Poput svih ostalih knjižnica u sastavu KGZ-a rad Bibliobusne službe temelji se na sustavu ZAKI mreže. Oba bibliobusa posjeduju dva prijenosna računala, od kojih jedno pokriva područje djelovanja Vip-ove, a drugo T-comove mreže. Funkcioniranje Bibliobusne službe velikim dijelom financira Grad Zagreb, udio vlastitih sredstava primarne ustanove (KGZ) je 9.2%, dok Ministarstvo kulture sudjeluje u cjelokupnom procesu sa svega 1.2 % sredstava, kada je po srijedi nabava građe. Bibliobusna služba i dalje funkcionira kao osnovni čimbenik u približavanju i popularizaciji knjige kod korisnika u prigradskim i udaljenim naseljima grada i županije gdje je to često jedini oblik knjižnične usluge.

4.3. RAD S KORISNICIMA: KOMUNIKACIJSKO-INFORMACIJSKI ASPEKTI

Premda je odnos između knjižničara i korisnika okosnica knjižnične djelatnosti na svim razinama, Bibliobusna služba Knjižnica grada Zagreba, zbog specifičnih uvjeta rada i funkcioniranja, uvijek iznova naglašava važnost korisnika kao cjelovite osobe i svih njegovih

potreba. Za razliku od stacionarnih knjižnica, gdje su kontakti i komunikacija među knjižničarima i korisnicima mnogo učestaliji, djelatnici Bibliobusne službe su po prirodi posla ograničeni na mnogo rjeđe susrete s korisnicima (u prosjeku dva puta mjesečno). Upravo zbog toga glavni zadatak bibliobusnih djelatnika, informatora, pomoćnih knjižničara i vozača je da te rijetke prigode susreta učine što kvalitetnijim i intenzivnijim, ne samo na razini pružanja dostupnih informacija, već tako da cijeloj situaciji udahnu i jednu ljudsku komponentu. Dva važna segmenta korisničke populacije bibliobusa čine mladi te starija generacija. Svaka od ovih skupina ima različite potrebe i interese kao i načine ophođenja i komuniciranja. Nadalje, tu su, osim generacijskih, i socijalno-kulturološki aspekti o kojima također valja nešto reći.

Djeca i mladi oduvijek su u žiži pažnje knjižnične djelatnosti, a bibliobus u tome nije nimalo drukčiji. Posebnost ove dobne skupine je zaokupljenost novim, „neknjižnim“ medijima kao što su internet, TV, glazba i sl. Ne valja zanemariti ni fenomen povodljivosti i izražene ranjivosti kad su pitanju negativni utjecaji raznih poroka poput droge i alkohola, posebno zastupljenih u ovoj dobi. Zadaća knjižničara je da kod pripadnika ove grupacije razviju sklonost i ljubav prema pisanoj riječi i knjizi, što danas nije nimalo lako. Čest je slučaj da se na stajalištima susrećemo sa situacijom da dijete, privučeno pojavom „velikog plavog autobusa“, slučajno uđe u vozilo, neznajući zapravo koja je njegova uloga. Zadaća je nas djelatnika – „stričeka i teta“ iz Bibliobusa – da tu površnu djetinju i mladenačku znatiželju pretvorimo u nešto pozitivno, korisno i dugoročno isplativo za emocionalni i duhovni razvoj mladog čovjeka. Velika većina tih djevojčica i dječaka svoj prvi susret s bibliobusnim policama ispunjenim zanimljivim knjigama trajno upamte, što s vremenom prerasta u cjeloživotnu ljubav prema dobrom štivu. Osim toga, ne treba previdjeti ni činjenicu da su mnoga kvalitetna prijateljstva svoj začetak imala upravo u ugodnom okruženju bibliobusa.

Što se starije populacije tiče, uglavnom se radi o ljudima, koji su tradicionalnim odgojem i obrazovanjem stekli naviku čitanja i posjećivanja kulturnih ustanova i zbivanja. Radi se o iznimno zahtjevnim korisnicima, koji točno znaju što žele, a traženu literaturu žele odmah na licu mjesta. Snalažljivost i stručnost knjižničara informatora ovdje prolazi najteži test. Ovi korisnici su zahtjevni i ne toleriraju dodatno vrijeme za pretraživanje i istraživanje. Pa ipak, kad im izidete u susret i osigurate ono što traže ili ponudite primjerenu zamjensku građu, bit će vam beskrajno zahvalni. Ako zanemarimo ovu profesionalnu interakciju, uvijek ostaje onaj topli ljudski kontakt. Naime, mnogi pripadnici starije generacije željni su, jednostavno rečeno, razgovora i prigode da ih netko posluša i pokuša razumjeti. Djelatnici zagrebačkog bibliobusa puni su razumijevanja za svoje starije korisnike, svjesni uzajamnosti

komunikacijskog procesa i pozitivnih povratnih vrijednosti koje zauzvrat primaju u vidu životnog iskustva i mudrosti.

Osim generacijskog aspekta interakcije s korisnicima Bibliobusne službe, svakako bi valjalo istaknuti i one socijalno-kulturološke. U kontekstu djelovanja bibliobusa, ova formulacija bi se vrlo jednostavno mogla primijeniti na odnos između urbane i ruralne sredine. Po svojoj definiciji, bibliobus je putujuća knjižnica. Bibliobus Knjižnica grada Zagreba zadovoljava potrebe gradskih četvrti bez stacionarnih knjižnica, kao i ruralnih naselja "zagrebačkog prstena". Veoma je interesantna činjenica da su čitalačke navike ovih korisnika natprosječno razvijene. Potreba za knjigom toliko je izražena da prigradska i ruralna naselja često predstavljaju najvjerniju čitalačku publiku bibliobusa. Iako to može patetično zvučati, trenuci druženja korisnika i djelatnika bibliobusa ovdje poprimaju toplu obiteljsku atmosferu. Svježje ubrana jabuka ili pak pregršt zrelih trešanja „u zamjenu“ za dobru knjigu zaista nisu rijetkost. S druge strane, urbane sredine opet su posve specifične u svojim zahtjevima. Zbog veće izloženosti izravnim medijskim i kulturni utjecajima, ovi korisnici ponekad nisu toliko željni same informacije, koliko ljudskog kontakta. Kako se uglavnom radi o obrazovanoj populaciji, ljudima uglavnom nedostaje prilike da komentiraju tekuća društveno-politička zbivanja. Bibliobus tada postaje mjesto za raspravu, gdje se razgovara o svim aspektima svakodnevice. Tom prilikom knjižničar postaje svojevrsni moderator različitih stavova. Zanimljivo je primijetiti kako ove „polemike“, u pozitivnom i tolerantnom ozračju bibliobusa, gotovo uvijek završavaju u konstruktivnom ili šaljivom tonu.

Sve u svemu, valja naglasiti da Bibliobusna služba, stavljanjem posebnog naglaska na ljudski aspekt komunikacije s korisnicima, znatno doprinosi razvoju suvremene knjižnične djelatnosti na području grada Zagreba i šire.

4.4. POSEBNOSTI BIBLIOBUSNE SLUŽBE

Posebnosti rada službe podrazumijevaju brzinu i promptnost davanja informacije i pružanja usluge korisnicima zbog vremenskog ograničenja zadržavanja na pojedinim stajalištima. Naime, naše su usluge na raspolaganju korisnicima svakih četrnaest dana u isto vrijeme na istom mjestu.

Osim posudbe, Bibliobusna služba bilježi i brojne druge aktivnosti koje često nadilaze i obilježja isključivo knjižnične djelatnosti i prerastaju u djelovanja šireg društveno-kulturnog značaja. Primjerice, sudjelovanje u značajnom broju kulturno-animacijskih aktivnosti, kao što su praktična edukacija studenata bibliotekarstva završnih godina studija te sudjelovanje u nizu

programa namijenjenih djeci i mladima. Već desetu godinu zaredom Knjižnice grada Zagreba organiziraju izbor Najčitatelja godine. Cilj projekta je poticanje zanimanja za knjigu i čitanje kod djece starije osnovnoškolske dobi, a iz redova Bibliobusa proglašene su i dvije mlade najčitateljice grada Zagreba. U Mjesecu hrvatske knjige održava se i Nacionalni kviz za poticanje čitanja u kojem sudjeluju učenici viših razreda osnovnih škola cijele Hrvatske. Svake godine kviz obrađuje jednu temu, a ove godine tema je bila ljubav za početnike. U svakoj knjižnici bira se pobjednik, koji odlazi na završnu svečanost kviza na Interliber, međunarodni sajam knjiga.

Ostvarena je izvrsna suradnja s odgojiteljima, nastavnicima i školskim knjižničarima. Predškolske grupe i razredi osnovnoškolske djece, uz pratnju odgojitelja i učitelja, posjećuju bibliobus (vidjeti Sliku 2). Ljubav prema knjizi i čitanju njeguje se od malih nogu, tzv. malih korisnika. Naime, Bibliobusna služba surađuje s pojedinim vrtićima (DV Potočić Pesarovina, DV Šegrt Hlapić Sesvetska Sela i sl.) pripremom knjiga o pojedinim temama koje onda djelatnici vrtića obrađuju s djecom. Na ovaj se način djeca odmalena uče dolasku u knjižnicu. Školske knjižnice u mnogim gradskim, pogotovo prigradskim naseljima često su slabo opremljene lektirnim naslovima pa se fondom bibliobusne službe često upotpunjuje fond školskih knjižnica. Osim lektire, djeca najčešće posuđuju knjige prilagođene svojoj dobi, slikovnice, romane, stripove i enciklopedije. Bibliobusna služba surađuje i s Općinom Jakovlje koja nema svoju knjižnicu. U dogovoru s načelnicom, članstvo u bibliobusu učenicima osnovne škole plaća upravo Općina Jakovlje.

Slika 2. Posjet osnovnoškolaca bibliobusu

Velik dio članstva osim djece, čini i populacija umirovljenika. Bibliobusnu službu svakih 14 dana posjećuju i korisnici doma za starije i nemoćne Zlatno doba u Pušći. Uvijek se vesele dolasku bibliobusa, kako zbog dobro preporučene knjige, tako i zbog tople ljudske riječi pune razumijevanja.

Bibliobusna služba je sudjelovala i u hvale vrijednom projektu Knjižnica grada Zagreba, „Knjigom do krova“²⁰. Projekt je izvorno osmišljen kao pomoć sve značajnijoj populaciji beskućnika na području grada Zagreba. Za potrebe beskućnika, doniran je veći broj naslova iz područja beletristike i priručne literature. Također, valja istaknuti da su djelatnici i fizički sudjelovali u realizaciji projekta, provodeći vrijeme sa štićenicima ustanove „Dobri dom“ u Kosnici, radeći na njihovoj edukaciji i senzibilizaciji za pisanu riječ.

Vrijednost Bibliobusne službe leži upravo u činjenici da jača humanu komponentu knjižnične djelatnosti. Dolazeći u susret s korisnicima, naglašava se važnost ljudskog kontakta i izravne komunikacije između knjižničara i korisnika. Djelatnici su spremni u svakom trenutku izići u susret željama i potrebama svojih članova.

4.5. BUDUĆNOST ZAGREBAČKOG BIBLIOBUSA

Govoreći o bibliobusnoj službi Knjižnica grada Zagreba, ne valja smetnuti s uma činjenicu da se ovdje radi o jednom socio-kulturološkom fenomenu. U vremenima sveopćeg „brendiranja“ svega i svačega, zagrebački bibliobus postao je, na jedan suptilan način, prepoznatljiv simbol identiteta grada. U budućnosti, svakako bi djelatnost valjalo usmjeriti na rad s korisnicima na području Zagrebačke županije, jer je riječ o sredinama koje nemaju stacioniranih knjižnica. Važno je, također naglasiti da sam izostanak „klasičnih knjižnica“ predstavlja izazov za pokretne knjižničare. Na nama, knjižničnim djelatnicima, je da održimo ovu vrijednu tradiciju i prenesemo je budućim generacijama, u nadi da će ljudsko-komunikacijski aspekti knjižničarstva opstati.

²⁰ Knjigom do krova. Dostupno na: <http://beskucnik.kgz.hr/projekt/> (12.11.2014.)

ZAKLJUČAK

Neprekidnim i ustrajanim djelovanjem kroz već gotovo pola stoljeća, pokretne knjižnice u Hrvatskoj dokazale su nepobitnu svrhovitost svoga postojanja: izgradile su bogati knjižni fond, osposobile stručne djelatnike, razvile gustu mrežu stajališta te stekle brojnu populaciju korisnika koji, ponegdje već i u trećoj generaciji, redovito koriste bibliobusne usluge.

Bibliobusna služba, u sklopu sustava Knjižnica grada Zagreba, igra danas posebno važnu ulogu. U vremenima kad posvemašnja alijenacija i otuđenje uzimaju sve više maha u društvu općenito, Bibliobus sa svojom posadom, maksimalno usredotočenom na želje i potrebe mnogobrojnih korisnika, željnih ljudskog kontakta i mogućnosti komuniciranja, predstavlja svojevrsni bastion humanosti i razumijevanja te intelektualnog općenja na razini knjižničar - korisnik.

Pokretne knjižnice zauzimaju značajno mjesto, te uporno i dosljedno ostvaruju svoju misiju nastojeći pridonijeti ostvarivanju prava svakog pojedinca na pristup informacijama, znanju i kulturi. Pružanjem bibliobusne usluge knjižničari nastoje smanjiti posljedice društvene isključenosti, te podići kvalitetu i standard života u zajednici svih građana, bez obzira na to gdje žive. Ako se prisjetimo da se pri tom radi o stanovnicima malih naselja, često prometno izoliranih i udaljenih ne samo od većih središta, nego i od bilo kakve kulturne ponude, bit će nam još jasnije kako je velika i značajna uloga bibliobusa u tim sredinama.

LITERATURA

1. Bibliobus. // Wikipedia. Dostupno na: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Bibliobus> (12.11.2014.)
2. Bibliobusna služba Knjižnica grada Zagreba. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=46> (9.12.2014.)
3. Črnjar, Lj. Bibliobusna služba Gradske knjižnice Rijeka. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 97-106.
4. Črnjar, Lj. Pokretne knjižnice u Hrvatskoj : pogled iz prošlosti u budućnost. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 9-29.
5. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
6. Knjigom do krova. Dostupno na: <http://beskucnik.kgz.hr/projekt/> (12.11.2014.)
7. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/> (8.12.2014.)
8. Kraljić, D. Lokalne pokretne knjižnice i bibliobusna služba Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 45.-51.
9. Krpeljević, Lj.; Grošel, A. Pokretne knjižnice u Osječko-baranjskoj županiji. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 87-97.
10. Ladan, K. Bibliobusna služba Vukovarsko-srijemske županije. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 107-116.
11. Pejić, I.; Prohaska, Ž. Bibliobusna služba Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 31.-44.
12. Pugelnik, Đ. Bibliobusna služba Knjižnica grada Zagreba. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko

- knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 129-137.
13. Radman, N. Bibliobusna služba Gradske knjižnice Zadar. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 117-128.
 14. Smjernice za pokretne knjižnice / prerađeno izdanje priredila radna skupina IFLA-ine Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Ianom Stringerom ; [s engleskog prevela Sanja Kovačević]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
 15. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, 58(1999). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (14.12.2014.)
 16. UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37(1994), str. 251-254. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm (13.12.2014.)
 17. Vojnović, N.; Solomun, N. Pokretna knjižnica i bibliobusna služba Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 53-64.
 18. Vugrinec, Lj. Bibliobusna služba Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica. // Pokretne knjižnice u Hrvatskoj / uredile Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Bišćan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Karlovac : Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2012. Str. 65-77.
 19. Vugrinec, Lj. Pregled razvoja pokretnih knjižnica u Hrvatskoj. Dostupno na: http://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/37/publikacije (14.12.2014.)

PRILOZI

Prilog 1. Popis stajališta Bibliobusne službe Knjižnica grada Zagreba

DAN	STAJALIŠTE	VRIJEME DOLASKA
Utorak	Poglavarstvo Grada	9:30 – 11:00
	Hrvatski Leskovac	11:30 – 12:30
	INA trgovina	15:00 – 16:45
	Klara	17:30 – 19:00
	Elektrokontakt	9:00 – 10:00
	Sesvetska Sela	10:30 – 11:30
	Markuševec	16:00 – 19:00
Srijeda	OŠ Iver	9:35 – 10:45
	DV Šegrt Hlapić Iver	10:50 – 12:00
	Botinec	16:00 – 19:00
	Bratina	9:00 – 9:45
	Pisarovina (DV Potočić)	9:50 – 10:05
	Kupčina	10:15 – 11:00
	Pisarovina	11:30 – 13:00
	Borovje	15:00 – 16:00
	Savica	17:00 – 19:00
Četvrtak	Jablanovec	9:00 – 10:30
	Gornja Bistra	10:30 – 11:30
	Zagrebačka banka	12:00 -13:00
	Retkovec	16:00 – 19:00
	Končar - Žitnjak	9:00 – 9:30

	TŽV Gredelj	9:45 – 11:00
	Trnava	11:15 – 12:00
	Institut Ruđer Bošković	13:30 – 15:00
	Središće	16:00 – 19:00
Petak	Adamovec	9:30 – 10:30
	Kašina	11:00 – 12:00
	Vugrovec	12:00 – 13:00
	Trstenik	14:30 – 15:10
	Marija Gorica	15:15 – 16:45
	Prigorje Brdovečko	17:30 – 19:00
	Sv. Martin pod Okićem	9:00 – 10:00
	Lučko	11:00 – 12:30
	Ericsson	14:00 – 15:00
	Siget	16:00 – 19:00
Subota	Studentski Grad	9:00 – 12:30
	Mičevac	9:00 – 10:00
	Velika Mlaka	10:30 – 11:30
	Lomnica	12:00 – 13:00
Utorak	Laduč	9:00 – 10:00
	Drenje	10:00 – 11:00
	Šenkovec	11:30 – 13:20
	Sopot	16:00 – 19:00
	Kupinečki Kraljevec	9:00 – 10:00
	Odranski Obrež	11:30 – 13:00
	Bukovac	16:00 – 17:30
	Remete	18:00 – 19:00

Srijeda	Elka	9:00 – 10:30
	Vidovec	11:00 – 13:00
	Luka	15:00 – 16:30
	Kupljenovo	17:00 – 19:00
	Končar – Žitnjak	9:00 – 10:00
	Kozjak – Dobri Dol	10:30 – 12:00
	Gračani	15:00 – 17:00
	Kraljevac	17:30 – 19:00
Četvrtak	Brdovec	10:30 – 13:00
	Oranice	14:00 – 16:00
	Vrbani	16:30 – 19:00
	Lanište	09:00 – 10:00
	Dragonožec	11:30 – 13:00
	Poljanica Bistranska	14:00 – 15:30
	Jakovlje	16:00 – 17:00
	Malešnica	18:00 – 19:00
Petak	INA Naftaplin	9:00 – 9:45
	Chromos	10:00 – 10:30
	Dukat	11:00 – 11:30
	Odra	12:00 – 13:00
	Horvati - Srednjaci (pauza od 16:00-16:30)	14:00 – 19:00
	Stupnik	9:00 – 10:00
	Horvati	10:45 – 12:00
	Klinča Sela	12:15 – 13:00
	Soblinec	15:00 – 16:00
	Sesvetski Kraljevec	17:00 – 19:00

Subota	Pokupsko	9:00 – 11:00
	Kravarско	11:00 – 12:00
	Mala Buna	12:00 – 13:00
	Pojatno	9:00 – 10:00
	Dubravica	10:30 – 11:30
	Pušća	11:45 – 12:30